

ZABAVNI ŽIVOT U GRADU I POSVEĆIVANJE NEDJELJE

Ivan CEROVAC

U društvu, pokretljivom i raznolikom kakvo je naše, teško je, zapravo nemoguće, stvoriti strogo određenu shemu kako da se posvećuje nedjelja, teško je dati pravi recept kako da se korisno upotrijebi nedjeljno slobodno vrijeme.

Zabavni život u gradu koncentriran je subotom uvečer i nedjeljom cijeli dan, pa je, prema tome, u uzročnoj vezi s problemima posvećivanja nedjelje onih katolika koji žive u gradu. O samom zabavnom životu teško je nešto reći što vam nije poznato. Način na koje naši vjernici provode slobodno vrijeme općenito su poznati.

Spomenuli smo slobodno vrijeme. Što je to slobodno vrijeme? Sam izraz slobodno vrijeme ne kaže mnogo. Slobodno od čega? Mnogo je bolji engleski termin *leisure* koji dolazi od latinskog *licere* a označuje vrijeme u kojem se može birati što da se radi. Dakle, bit slobodnog vremena ne znači ništa ne raditi, nego raditi ono što nam se sviđa. Slobodno vrijeme predstavlja jedinstvenost aktivnosti u kojima čovjek može odlučiti po želji da se odmara, zabavlja, razvija vlastitu kulturu itd., nakon što se oslobodio profesionalnih, obiteljskih i društvenih obaveza. Time smo naglasili bitan sud o slobodnom vremenu: to je vrijeme izvan neophodnog vremena upotrijebljenog za profesionalne, obiteljske i društvene obaveze.

Problem slobodnog vremena vezan je za tri momenta:

1. postojanje raspoloživog vremena;
2. sredstva da se uživa u slobodnom vremenu;
3. ideje koje se mogu razvijati u tom slobodnom vremenu.

Ako uzmemo u obzir ta tri momenta, vidjet ćemo da gradski čovjek može uživati u svom slobodnom vremenu, u punom smislu riječi, jedino subotom i nedjeljom, i otuda proizlaze problemi o kojima treba porazgovarati. Kod nas sve ustanove i oko 70% poduzeća rade 42 sata tjedno, tj. 5 dana u tjednu. Ljudi rade oko 8 i pol sati dnevno i kad izvrše sve obaveze profesionalne, obiteljske i društvene, jedva da im ostane radnim danom slobodnog vremena.

U većini gradskih obitelji zaposleni su muž i žena. Prosječno su devet sati dnevno na poslu. Kad dođu kući, ni jedno od njih ne može imati slobodno vrijeme. Dok se muž brine oko djece, ženu čeka kuhinja, spremanje stana, rublje itd.

Čovjek koji živi u gradu i koji je nužno uokviren u taj gradski život rezervira upravo subotu i nedjelju, točnije rečeno: svoje slobodno vrijeme subotom i nedjeljom, za zabavni život.

Oblici zabave u slobodno vrijeme

Vikend, engleska riječ, označava kraj tjedna, od petka navečer do ponedjeljka ujutro, a u prenesenom značenju to je mjesto gdje se provodi nedjeljni odmor. Velik dio građana, bilo vlastitim prevoznim sredstvima bilo izletničkim vlakovima i autobusima, odlazi na vikend. Najčešće se odlazi prijateljima i rođacima, a najredovitije odlaze oni koji imaju u blizini grada svoju vikendicu.

Za gradskog čovjeka vikend je prilika da pobjegne iz gradske sredine, od svega onoga što ga u gradu guši i sputava. Prema tome, željan promjene, izbjegavat će sve oblike zabave koji su mu dostupni u gradu (kino, televizija). Na vikendu se daje prednost društvenim oblicima zabave. Uz karte, razgovor, pjesmu i časicu, u ugodnom društvu uz malo lagane muzike, možda u nekoj klijeti, ljudi će provesti vikend. Oni koji imaju svoju vikendicu radit će nešto, nešto će popravljati u kući ili oko nje.

Među onima koji ostaju u gradu najviše će ih provesti svoje nedjeljno slobodno vrijeme uz televizor. Televizijski je program tako koncipiran da se najzabavnije i najpopularnije emisije prikazuju petkom i subotom uvečer, i nedjeljom skoro cijeli dan. Nedjeljom prije podne na programu su emisije narodne muzike, dječje emisije, serijski filmovi, poslije podne sportski prenosi, a uvečer film, bogati informativni program i humoristička emisija. Spomenuo sam dva oblika zabave koji angažiraju čovjeka cijelu nedjelju. Televizija i vikend podjednako odvlače čovjekovu misao i interes od posvećivanja nedjelje. Mnogi koji odlaze na vikend zaboravljaju sve obaveze, pa tako i nedjeljnu. Oni pak kojima je glavna zabava televizija, u stanju su cijelu nedjelju poratiti pred malim ekranom a da se i ne sjete čega drugog.

Drugi oblici zabave, kao kino, ples, kazalište, koncert, utakmice, angažiraju u kraćem vremenskom periodu, 2, 3, 4 sata. Svatko će već prema svojoj dobi i afinitetima izabrati i kombinirati zabavu: ples i utakmicu ili televiziju i ples itd.

Spomenimo još jednom da je bit nedjeljnog slobodnog vremena u tome da se razbije monotonija tjedna. Ne postoji više u svijesti današnjeg našeg čovjeka ideja o nedjelji kao danu Gospodnjem. Danas je nedjelja dan odmora i zabave.

Uzroci današnje krize u posvećivanju nedjelje

- Isusovac o. Alois Schrott* nabraja ih nekoliko. Spominjem neke:
1. Seoba članova župskih zajednica i pomanjkanje crkava u novim gradskim centrima i naseljima, i promjena životnih uvjeta.
 2. Pomanjkanje klera;
 3. Totalni napad liberalizma i marksizma na Crkvu;
 4. Pomanjkanje razumijevanja i interesa za župu i liturgiju kod klera i članova župske zajednice.

Teško je u ovom trenutku govoriti o ove 4 točke, budući da živimo

* ALOIS SCHROTT, *Der Sonntag und das moderne Leben*, u *Der Tag des Herrn*, Wien 1958, str. 95. i sl.

u trenutku koji bi se mogao nazvati, u određenom smislu, rađanje Crkve. Jedno je sigurno: Crkva kao živa zajednica u gradu ne postoji. Mi imamo administrativnu Crkvu u koju su ljudi učlanjeni, ali je u velikom postotku ne doživljavaju kao životni angažman. Razumije se, ako je njima, u ovoj sferi interesa u njihovom području svijesti, to članstvo u Crkvi sasvim periferno, nešto čega se ne odriču, ali za što nisu spremni ništa žrtvovati, i za što su unaprijed svjesni da im ne može ispuniti život — onda takvo stanje njihove svijesti u odnosu prema Crkvi ne može konfrontirati s njihovim stavom prema zabavnom životu, koji ih na sasvim konkretan način angažira i, makar površno, ispunjava jednu prazninu njihova života.

Današnja Crkva, mislim na vjernike, više se ničem posebnom ne nada za vrijeme nedjeljnog boravljenja u crkvenom prostoru. Jedva tko očekuje da bi crkva bila mjesto gdje bi čovjek nešto novo, bitno, radosno čuo. Više se nitko ne razočara i ne sekira ako u crkvi doživi jednu čisto formalno, objektivno — ne gledajući na mistični i božanski sadržaj, nego na formu — dosadnu ili jako lošu propovijed.

Danas susrećemo svećenike koji kukaju i proklinju vjernike što ne poštuju dan Gospodnji. Susrećemo i opasnu i paradoksalnu situaciju: jedan dio svećenika i katoličkih aktivista, da tako kažem, svjestan je da je ljudima u crkvi dosadno. Oni ne vjeruju da bi moglo postati zanimljivo, nego drže da treba govoriti o nedjeljnoj dužnosti koju se mora pod svaku cijenu obaviti. Oni žele skratiti vrijeme obreda na minimum, nastojeći u isto vrijeme estetskim, dakle muzičko-likovnim, uređenjem toga liturgijskog prostora i vremena što je moguće više odbiti dosadu i ljudima stvoriti ugodan dojam. Neki svećenici također pokušavaju tzv. petminutkama (propovijedima) trenirati jedno vrhunsko katoličko žonglerstvo koje će ljude naprosto napeti, napuniti ih sviješću da je taj čovjek vrlo vješt, i koji je sposoban da parira na taj način, recimo, jednoj dosadnoj TV emisiji.

Mislim da smo došli do osnovnog problema posvećivanja nedjelje. Problem je u nedjeljnoj liturgiji-službi Božjoj. Danas je liturgija priredba, danas je liturgija spektakl. Liturgija ima svoje aktere i gledaoce. Dok god bude liturgija priredba, dok god bude spektakl, dok god bude imala aktere i gledaoce, dotle ona nema nikakve šanse parirati suvremenom zabavnom životu.

Šta bi trebalo poduzeti da se izađe iz krize posvećivanja nedjelje?

1. Reforma mišljenja i odgoj vjernika. Naši vjernici ne razlikuju građansku od dogmatske tolerancije. Kršćanska ljubav zahtijeva od nas građansku toleranciju, tj. ljubav prema bližnjemu bez obzira na njegove poglede i stavove, bez obzira kojoj vjeri ili partiji pripadao. Nešto sasvim drugo je dogmatska tolerancija, tj. neutralan stav prema zabludi i grijehu. Takvu toleranciju u svakom slučaju treba osuditi. Praktički, mnogi kršćani vrše prije dogmatsku nego građansku toleranciju. Oni šute i ne reaguju na grijeh i zabludu, prihvaćaju odredbe i stanja, iako znaju da su pogrešna. Npr. izlete i školska logorovanja bez mogućnosti da se prisustvuje sv. misi, iako je većina učenika katolička, nedjeljni rad bez velike potrebe, kršenje nemrsa na čistu srijedu itd. Postavlja se pitanje da li smo mi vjernici već zaista tako neznatna manjina da je potpuno bezizgledno nešto poduzimati. Što treba podu-

zeti protiv tendencije koja razara kršćanski život? Gdje će biti kršćanski duh još vidljiv ako mi skrivamo svoje uvjerenje? Zar je nemoguć takav odgoj vjernika koji bi, kad bi bili uključeni u veće ili manje zajednice, osobito kroz suvremenu liturgijsku i biblijsku obnovu, doživljavali svoju tijesnu povezanost sa župnom zajednicom, koji bi nedjeljnu liturgiju doživljavali kao glavni svoj doživljaj tjedna, gdje bi oni čitavog sebe, sa svim svojim dubinskim i površinskim slojevima ličnosti prinijeli na oltar? Takvima bi onda liturgija, kao sastanak Božjeg naroda na kome se nešto važno dešava, bila važnija od bilo kojeg oblika zabavnog života.

2. *Reguliranje župa* vrlo je važan faktor za obnovu kršćanske nedjelje. Kuća Božja trebala bi biti i geografski centar neke gradske četvrti ili naselja.

3. Potrebno je reguliranje župa *obnoviti ili stvoriti župne zajednice*. Nije svejedno da li netko ide na sv. misu u svoju župnu zajednicu ili kamo stigne. Ne bi nikako trebalo ići samo za tim da se jednostavno poveća broj bogoslužnih mjesta, jer to služi zadovoljenju nedjeljne kršćanske dužnosti, ali ne služi naglašavanju posvećivanja nedjelje.

4. Bilo bi potrebno što više naglasiti nedjeljni mir. Npr. u Engleskoj i Holandiji nedjeljom su zatvorena kina i druga zabavišta. Sve sportske priredbe održavaju se subotom. Bilo bi potrebno da vjernici izgrade u sebi nov životni stil u kojem bi religiozni karakter nedjelje bio nagašen.

Kakav bi trebao biti kršćanski karakter nedjelje?

Kad govorimo o religioznom karakteru i o posvećivanju nedjelje, onda nipošto ne mislimo na nešto slično starozavjetnom sabbathu. Mi ne želimo nikakva ekstremna rješenja.

Kao što smo već spomenuli, nedjeljna bi liturgija trebala biti na prvom mjestu, tj. posvećivanje nedjelje trebalo bi proizlaziti iz sv. mise. Nedjelja bi trebala nositi karakter Kristove prisutnosti u zajednici vjernika. Dakle, ne dan odmora i zabave, nego dan okupljanja, dan euharistije, dan riječi Božje, kateheze, dan kršćanske ljubavi. To je prvotno, i ako je to učinjeno, onda je posvećena nedjelja, onda se ostalo vrijeme može upotrijebiti za zabavni život. Samo, naravno, ne bi se smjelo slobodno vrijeme tako upotrijebiti da desakralizira ono što je prije posvećeno. Vjernicima bi trebala nedjeljna sv. misa postati glavni sadržaj tog dana i bitni sadržaj života. Vjerniku kojem liturgija i biblija nisu postale bitni sadržaj života, ili drugim riječima, kome Isus Krist nije postao veliki osobni prijatelj, nije moguće programirati ponašanje nedjeljom. Mislim da bi svaka župa mogla i morala u župnoj dvorani omogućiti široki spektar zanimanja svojim članovima. To znači: omogućiti razne sastanke, zajedničko pjevanje, crkveni pjevački zbor, dramske sekcije, tj. uvijek u religioznom duhu posvećivati slobodno vrijeme. Također bi trebalo dati prilike vjernicima da čuju i vide najbolja ostvarenja religiozne umjetnosti. Interesantan je pokušaj uprave dvorane »Marko Križevčanin« u Zagrebu. U roku od nekoliko mjeseci izvedeno je više vrhunskih komada, kao npr. Mozartov »Re-

quiem« ili Paul Claudelova »Razdioba podneva«. Te priredbe bile su uvijek izvanredno posjećene, što svjedoči o želji naših ljudi da dožive nešto više i ljepše, nešto uzvišeno. Na žalost, ti pokušaji nisu naišli na potporu većeg dijela zagrebačkog klera.

Božić, radni dan ili državni blagdan?

Nedavno smo čitali u Glasu Koncila o tome kako su naši biskupi pokušali kod državnih vlasti regulirati pitanje Božića, tj. da Božić bude državni praznik. Pokušaj nije uspio i moram priznati da mi je to gotovo drago. Naime, spremajući se za ovo izlaganje, pročitao sam da je Nova godina nekad bila izrazito vjerski blagdan. Međutim, što se dogodilo. Nova godina kao državni blagdan izgubila je potpuno svoj kršćanski značaj. Danas vlada Novom godinom, kako je to napisao Igor Mandić, »filozofija prasetine«. Nova godina je prilika za prežderavanje, pijanstvo i seksualne orgije. Tvrdim da postoji velika vjerojatnost da bi se to isto dogodilo s Božićem kad bi postao državni blagdan. Zato mislim da bi bilo bolje da nam Božić bude i dalje radni dan i ujedno prilika kršćanima za apostolat širokih razmjera. Kad bi svaki dobar kršćanin na Božić, na svom radnom mjestu utjecao na svoju okolinu i kojeg mlakonju potakao na sv. misu, imali bismo daleko veću korist nego kad bi Božić bio državni praznik. Dakako, o tom bi se pitanju moglo raspravljati. Ja sam iznio samo jedan aspekt.

Kakva je perspektiva

Kad spominjem perspektivu, onda ni u kojem slučaju ne mogu i ne znam dati recept kakva je perspektiva posvećivanja nedjelje. Govoreći o perspektivi, želim ukazati na probleme koji nas očekuju u narednih dvadeset, trideset ili četrdeset godina. Već danas se sindikat američkih metalaca bori za 4-dnevni radni tjedan. Očekuje se da će taj sindikat najkasnije do 1975. ostvariti svoje zahtjeve. Dakle, već za 5 godina u Americi će biti 4-dnevni tjedan. Futurolozi predviđaju da će za dvadeset godina u svijetu prevladavati 4-dnevni radni tjedan, onako kako danas prevladava 5-dnevni. Već u 2000 godini predviđa se za mnoga zvanja 3-dnevni radni tjedan. Osim toga kućanski će se aparati tako umnožiti i usavršiti da će u kući biti jedva kakvog posla. Bit će toliko dječjih vrtića da neće biti problema s čuvanjem djece. Sve u svemu: mali raj na zemlji, ukoliko ga prije ne uništi kakav totalni rat. Pred našim psiholozima, sociolozima, umjetnicima, i prije svega pred našim crkvenim ljudima pojavljuje se jedan nov velik zadatak — teologija dokolice. Povećat će se kvocijent slobodnog vremena. Također će ljudi odvajati sve veća sredstva za uživanje slobodnog vremena. Međutim, koje će se ideje razvijati u tom slobodnom vremenu, ovisi i o nama, i na nama je da tu šansu iskoristimo.

Na kraju bih želio spomenuti, sasvim kratko, one koji redovito rade nedjeljom. Pojačanje nedjeljnog turizma i turizma uopće, dovelo je do naglog rasta broja zaposlenih nedjeljom. Prometna sredstva,

ugostiteljstvo, razna zabavišta, bolnice itd. Normalni ritam između radnog dana i nedjelje gubi se za te ljude. Mislim da bi za takve vjernike trebalo naći neka posebna rješenja, kako bi i njima nedjelja bila dan Gospodnji.

Ovo moje izlaganje prilično je pojednostavnjeno, ali sadrži momente za iscrpniju diskusiju o posvećivanju nedjelje.

ZUSAMMENFASSUNG

In diesem Aufsatz wird das Unterhaltungsleben der in der Stadt lebenden am Sonntag beschrieben. Der arbeitende Mensch, der die ganze Woche hindurch in der Stadt arbeitet, fliegt am Samstag aus der Stadt hinaus, um anderswo den Sonntag zu verbringen und sich von seiner Arbeit zu erholen. Diejenigen die aber Sonntags in der Stadt bleiben, verbringen ihn meistens beim Fernsehen, im Theater, am Sportplatz oder ähnlich. Die Kirche kann diesen Leuten so etwas wie Fernsehen, Rundfunk, Theater, Sportplatz u. ä. nicht anbieten, um sie bei in der Kirche zu haben. Die Liturgie, in der einer handelt und die anderen passiv zuschauen, kann nicht den Unterhaltungsmedien konkurrieren. Es ist unbedingt eine gesunde Erziehung für die Liturgiefeyer Sonntags notwendig. Die sonntägliche Liturgie als Zusammenkunft des Gottesvolks soll die Frei- und Erholungszeit eröffnen und heiligen. Es ist auch notwendig, dass die Kirche Sonntags ausser der Liturgie auch verschiedenen anderen Formen des Unterhaltungsleben organisiert.